

LÁNYI Beatrix

egyetemi docens

Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs

associate professor

University of Pécs Faculty of Business and Economics, Pécs, Hungary

email: lanyi.beatrix@ktk.pte.hu

AZ E-EGÉSZSÉGÜGY KONCEPCIÓJA ÉS FOGYASZTÓI ELFOGADOTTSÁGA

THE CONCEPT OF E-HEALTH AND ITS CUSTOMER ACCEPTANCE

ABSTRACT

Electronic health (e-health) is considered as the usage of information and communication technologies in a health framework to monitor and manage patients' treatment but also serves health education purposes because it supports researches and also has a direct effect on the guidance of public health. Nowadays customer centred information and communication technologies have gained a considerable importance in the consumers' attention. As a consequence of this a significant change in customers' role can be observed. Health as value is unquestionable for today's consumer. E-health system nurtures building closer relationship between health service providers, social security and patients. Patients are empowered to gather, analyse and evaluate health information. As a consequence of this the traditional doctor-patient as well as health service provider-patient relationship has undergone a significant change because they are connected via multisided network platforms. This concept comprises not only a vision of technological change and the usage of internet related technologies but it concerns also a transformation in the way of thinking with a commitment for networked global thinking. All these encouraged me to examine how Hungarian patients feel toward the usage of e-health technologies. A representative online quantitative research was carried out.¹ Health is important for Hungarian people but they still hesitate to use innovative technologies for the diagnosis and treatment. Mobile phone is the most frequently used electronic device but still there is a lot of potential in e-health application and device innovations because an increasing interest and open-mindedness concerning new developments can be observed.

Kulcsszavak: e-egészségügy, infokommunikációs technológiák, egészség magatartás, fogyasztói elfogadás, hazai fogyasztók

Keynotes: e-health, ICT technologies, health behaviour, customer acceptance, Hungarian customers

1. Bevezetés

Az egészség az emberi lét biológiai-pszichológiai-társadalmi vetülete.² „Az egészség a jólét dinamikus állapota, amelyet a pszichikai, a mentális és a társadalmi potenciál mentén lehet jellemezni. Az emberi lét olyan jellegű igényeit elégít ki, amely az életkorral, kultúránként és az egyes személyek felelősségével együtt változik”.³

Az egészséget számos aspektusból tudjuk megközelíteni. Érthetjük alatta a fizikai fittséget, állóképességet, erőt, de fizikai és szellemi erőnlétet, energiát, vitalitást is magában foglal. Megkülönböztetünk:⁴

- biológiai egészséget: ami a szervezet megfelelő működését jelenti,
- lelki egészséget: amelyért a személyes világnézet és a magatartásbeli alapelvek a felelősek,
- mentális egészséget: ami a tiszta és következetes gondolkodásra való képességet foglalja magában,
- emocionális egészséget: ami az érzések felismerését és azok megfelelő kifejezését jelöli,
- szociális egészséget: vagyis ami a másokkal való kapcsolat kialakításának képességét fejezi ki.

A hazai lakosság többsége elégedett egészségével, az egészségi állapot szubjektív értékelése alapján, a felnőtt populáció mintegy 90%-a minimum kielégítőnek tartja, hattizede pedig jónak vagy nagyon jónak. A férfiak közül többen érzik magukat jó egészségi állapotban, ugyanakkor az öt évvel korábbi adatokhoz képest mindkét nem optimistábban nyilatkozott. A felnőtt korosztály 80%-a úgy véli, hogy sokat tehet egészségéért.⁵

2. Az egészség jelentősége napjainkban

„Az egészség fogalma annak a mértéke, hogy az egyén vagy csoport mennyire képes törekvéseinek megvalósítására és szükségletei kielégítésére, környezete megváltoztatására vagy az azzal való megbirkózásra. Az egészséget tehát a mindennapi élet erőforrásának tekinthetjük nem pedig céljának”,^{6,7} illetve „az egészség olyan állapot, amelyet az anató-

miai integritás, a teljesítményre való képesség, a személyes értékek, a családi, munka- és közösségi szerep, a fizikai, biológiai és társadalmi stresszel való megküzdés képessége, a jólét érzése, a betegség és a korai halál rizikóitól való mentesség jellemez”.^{8,9}

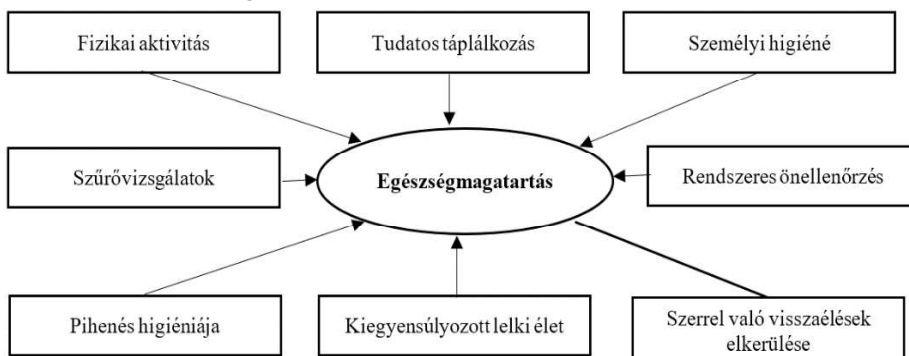
Az egészség napjaink egyik meghatározó megatrendje. Az egészség megatrendje olyan átfogó hatású folyamat, amely tartósan hatással van mind a társadalmi, mind a gazdasági élet színtereire.¹⁰ A Zukunftsinstitut felvázolta azokat a legfőbb változásokat, amelyek jelentős befolyást gyakorolnak az egészség megatrendjére:

- „az egészség az életminőség alapját jelenti (az egészség a gazdagság új fokmérője),
- a fogyasztói döntéseket a kényelem nagymértékben meghatározza, (illetve a más piacokon megfigyelhető új magatartásminták az egészségpiacba is beszivárognak),
- személyre szabott orvoslás teljeskörűen (amelynek részét képezik az önkontrollt és egyéni egészségmenedzsmentet lehetővé tevő eszközök és módszerek, páciensek helyett egészség-menedzserek lesznek a fogyasztók),
- az egészség helyett az egészségelégedettség lesz a meghatározó,
- az egészséges életstílus (egyres betegségek kialakulása az egyének felelősségének kérdése; az egészséges élet a különböző eszközök játékos használatával),
- demokratizálódó egészségügyi információk (az internet a legnagyobb egészségmédium),
- a digitalizáció következtében jelentősen növekszik az egészségügy hatékonysága: a Big Data nyújtotta információk lehetőséget adnak a jobb egészségre, az – egyéni – egészség jobb megismerésére és megőrzésére).”¹¹

Az utóbbi években készült kutatások szerint, az egészség, mint érték elvitathatatlanul fontos az emberek számára. Napjainkban az emberek egyre nagyobb figyelmet szentelnek az egészségüknek, így egészségmagatartásuk pozitív irányba változott.¹² Az egészségmagatartás az emberek olyan viselkedése, amely az egészség megőrzésére irányul, tehát „minden olyan cselekvés, amelyet a személy azért végez, hogy megvédje, elősegítse vagy fenntartsa egészségét”.¹³ Az egészségmagatartás alkotóelemeit Szakály Zoltán foglalta össze Harris és Guten alapján (1. ábra).^{14, 15}

1. ábra: Az egészségmagatartás alkotóelemei

Figure 1.: Components of health behaviour

Forrás: Szakály Zoltán (2016): Egészségmagatartás, viselkedésváltozás és személyre szabott táplálkozás. Az élethosszig tartó egészség koncepciója.

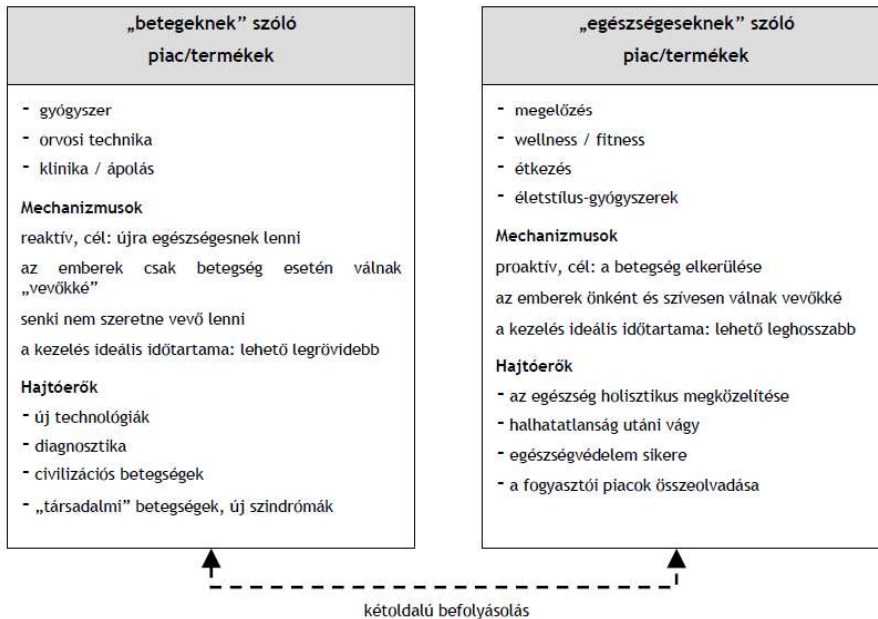
In Fehér András, Kiss Virág Ágnes, Dr. Soós Mihály, Dr. Szakály Zoltán (szerk.): Hitelesség és Értéorientáció a Marketingben. Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen. 7. old., Szakály Zoltán, Sente Viktória, Kövér György, Polereczki Zsolt, Szigeti Orsolya (2012): The influence of lifestyle on health behavior and preference for functional foods, *Appetite*, 58. szám. 335. old.

Amennyiben a piacokat vizsgáljuk, akkor ma már nem betegségpiacról, hanem egészségpiacról beszélhetünk.¹⁶ E mögött egyrészt a fogyasztókat befolyásoló trendek, másrészt az újabb és újabb innovációs vívmányok állnak. „Az emberek egyre határozottabb igényeket fogalmaznak meg egészségüket tekintve, sőt ez nem csak testi vonatkozásban fogalmazódik meg, hanem a lelki, szellemi jellemzők vonatkozásában is”.¹⁷ Az egészségpiacot négy részpiacra lehet osztani:¹⁸

- egészségmegóvás,
- betegségmegelőzés,
- egészség-helyreállítás és
- gyógyítás piacaira.

Az egészségpiacra a fogyasztók célja a betegségek elkerülése, az egészség védelme és minél hosszabb életkor elérése, megelőzéssel, wellness/fitness szolgáltatások igénybevételével, egészséges étkezéssel vagy akár életstílus-gyógyszerek szedésével (2. ábra). Ezen célok eléréséhez nyújt kiváló segítséget az e-egészségügyi technológiák társadalmi elterjedése, ahol az emberek – ha akarják – saját maguk választhatják meg a teljesítmény megtartás, a javulás vagy az élet meghosszabbítása érdekében igénybe vett szolgáltatásokat.

2. ábra: A betegpiac és az egészségpiac jellemzői
Figure 2.: Characteristics of patient market and health market

Forrás: Töröcsik Mária (2008): Paradigmaváltás az egészségügyben – egészségpiaci szemlélet a betegpiacban való gondolkodás helyett. *Lege Artis Medicinae*. 18(6–7). 446. old.

3. Az e-egészségügyi rendszer általános jellemzői

Az információs és kommunikációs technológiák fejlődésével új dimenziók nyílnak meg a fogyasztók előtt, amely során a jólét növelése is célként fogalmazódik meg. A korszerű informatikai eszközök és szoftverek célja és feladata, hogy aktuális információval lássák el mind a pácienseket, mind az egészségügyi intézmények dolgozóit. Európa legtöbb országában egyre öregszik a társadalom, így az egészségügyi ellátórendszer is egyre leterheltebbé válik. Így az elektronikus szolgáltatások – amelyek a fogyasztók kiszolgálásához és kényelméhez egyre jobban hozzájárulnak – kiemelt szerephez jutnak napjainkban.

A Zukunftsintitut jelentésében egyértelműen kifejezésre juttatják a szerzők, hogy a digitalizáció a változások fő okozója az egészség megatrend tekintetében.¹⁹ Ennek fényében nyolc tézist fogalmaztak meg az egészségpiacra vonatkozóan:²⁰

1. A rendszerbe integrálódás és hálózatosodás következtében az egyén kerül a középpontba.
2. Az orvos-paciens kapcsolat alapvető minőségi ismérvvé válik.

3. Az egészségügy rendszere a modern hálózaton alapuló társadalmak analógiáját fogja követni.
4. Bizalompiacról beszélhetünk egészségpiac helyet, amelynek alapját a digitalizáció és a személyre szabott megoldások adják.
5. Az egészség nemcsak gyógyítás, de egyben életstílus is.
6. Az egészségügy minőségjelzője az elégedettség, nem a betegségek jellege és száma.
7. Demokratizált egészségről fogunk beszélni, okos és „képzett” páciensek hálózatosodása következtében.
8. Az elsődleges (főként TB által finanszírozott és elenyésző mértékben privát egészségbiztosítás) és másodlagos (kizárólag magán finanszírozású egészségügyi szolgáltatások) egészségpiac mellett létrejön a harmadik egészségpiac, ami a sharing economy (közösségi gazdaság) koncepciója alapján működik.

Látható, hogy a digitalizáció és az internet új utakat nyitott meg az egészségügy területén is, ezért kell az e-egészségügyet mélyebben górcső alá venni.

A fogyasztói egészségügyi informatika és az e-egészségügy (például az elektronikus egészségügyi információ, valamint a szolgáltatások hálózaton, akár interneten és az ahhoz kapcsolódó technológiákon keresztül elérhetősege) olyan XXI. századi trend, amely újradefiniálja az egészségügyet. Napjainkban a legtöbb fogyasztó felelősséget szeretne vállalni saját egészségi állapotáért. Az egészségügyi szakemberek is egyre inkább felismerik a páciensekben és családjaikban rejlő potenciált, hiszen az interaktív technológiák jelentős együttműködési lehetőséget jelenthetnek a szolgáltatók és a fogyasztók között. Ezeket a törekvéseket tovább erősítik egyrészt a költséghatékonyági szempontok (egyes feladatokat az ügyfél vagy annak családja lát el), másrészt a fogyasztói minőségérzet növelése érdekében egyre több információval és hatalommal látják el az igénybevevői oldal szereplőit.

A mai fogyasztó informált és független. Mobil eszközöket használ, felgyorsult életvitelük következtében nagyobb stressznek van kitéve. A környezeti változások következtében, például az egyre növekvő szennyeződés, a munkahely és lakóhely közötti ingázás miatti feszültség, az állandóan fejlődő technológia folyamatos megfelelésre ítéli a fogyasztót. Ez a megváltozott életstílus, élettér csökkenéshez, kevesebb mozgáshoz, teljesítménynövelő készítmények alkalmazásához, nem megfelelő táplálkozáshoz vezet. Mindezek következménye többek között pszichológiai rendellenességekben is nyilvánulhat, amely fejfájásban, allergiában, gyakori megfázásban, emésztési rendellenességekben vagy éppen krónikus fáradtságban is felszínre törhet. A fogyasztók ezeket a tü-

neteket felméri a rendelkezésre álló lehetőségük alapján és egyre gyorsabb és hatékonyabb megoldásokkal szeretnék megszüntetni. Az e-egészségügyi rendszer egyedülálló hozzáférést biztosít az egészségügyi szolgáltatásokhoz úgy, hogy a betegeket egy konkrét rendszeren, például az interneten keresztül elérhetőek a jogosultak számára.

A személyre szabott információk azonnali megszerzésének vágya a közösségi média elterjedésével párhuzamosan alakult ki, hiszen összeköti a felhasználókat az adatok illetékes személyek felé történő megosztása révén. A közösségi média technológián alapuló személyre szabott egészségügyi információ ma már új innovatív utakat nyit meg az igények hatékony kielégítését megcélözva. Az internet kiváló közvetítőeszköz az egészségkonceptió fontosságának promotálásában. Segítséget nyújt az egészségügyi vizsgálati eredmények ellenőrzésében és összehasonlításában, valamint teljesen más felhasználói élményt ad, mint a papíralapú vizsgálati módszerek által generált eredmények. A személyes élmények felkeltik a fogyasztó téma iránti érdeklődését, így mélyebb ismeretanyagra tesz szert a páciens, amely következtében felülvizsgálja eddigi egészséggel/betegséggel kapcsolatos tapasztalatát.²¹

Bár az e-egészségügy koncepciója nem is olyan régen került a figyelem középpontjába, számos definícióját tudjuk elkülöníteni. Khalifehsoltani szerzőtársaival úgy határozta meg az e-egészségügyet, hogy az az érdekelt felek közös megállapodásával, elektronikus egészségügyi adatokra való átterést jelenti, kihasználva az internet adta lehetőségeket, létrehozva így az egészségügyi szakemberek könnyebb és megfelelőbb kommunikációját.²² Pagliari szerzőtársaival tágabb és átfogóbb meghatározást ad. Szerinte az e-egészségügy az orvosi informatikai eszközök olyan széleskörű felhasználását jelenti, amely elősegíti az egészségügy hatékony működését és a szolgáltatások fogyasztókhöz történő eljuttatását. Magában foglalja az egészséghez kötődő mindennemű információ terjesztését és tárolását, valamint a klinikai adatok és eredmények illetékes felek közötti gyors cseréjét, a szakemberek közötti kommunikációt, számítógépes háttértámogatást, a páciens és a szolgáltató közötti eredményes interakciót és szolgáltatásnyújtást, az egészségügyi oktatást, az egészségügyi szolgáltatásmenedzsmentet, valamint az egészségügyi közösségfejlesztést.²³

Hazánkban az e-egészségügy legismertebb ágazati közé tartozik:²⁴

- elektronikus egészségügyi nyilvántartás: az egészségügyi szakember könnyen elérheti a páciens adatait a korábbi kórházi vagy háziorvosi vizsgálatairól,
- e-recept: a személyazonosság igazolásával és TAJ-kártya használatával papíralapú recept nélkül is lehet vényköteles gyógyszerhez jutni 2017 decemberétől,

- telemedicina: az orvos és a páciens fizikailag távol vannak egymástól, így a technológiai vívmányok interneten keresztüli összeköttetése révén idő és költséghatékony megoldást jelent a résztvevő felek számára,
- egészségügyi informatika: az egészséget érintő elektronikus applikációk és programok,
- modern (tele)sebészet: az orvos egy tőle távol elhelyezkedő robotot irányít, amely műtéti beavatkozást végez.

Az e-egészségügyi megoldások számos előnyt rejtenek magukban:²⁵

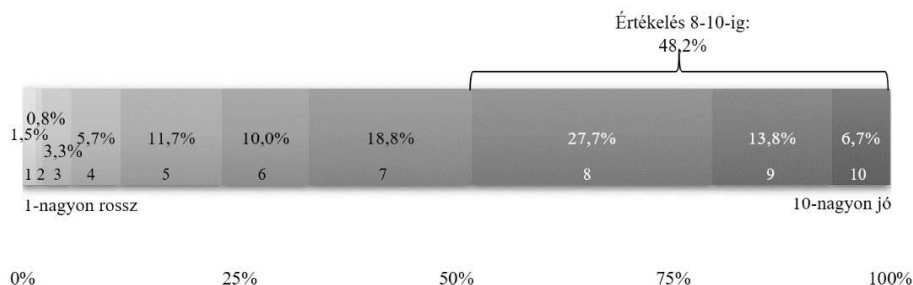
- A betegnek nem kell fizikailag az orvoshoz mennie, ezzel sok időt és pénzt takarít meg. Az orvosi rendelőbe ellátogató és ott várakozó beteget számos kockázat érinti, többek között, hogy mások által fertőző betegségeket kap el.
- A folyamatos adatgyűjtés nagyban megkönnyíti a krónikus betegségek nyomon követését (a beteg otthon is folyamatosan kontrollálhatja az állapotát, ezáltal még időben kimutathatóvá válik például egy szívinfarktus vagy más keringési zavar).
- Számos infokommunikációs lehetőség adott ahhoz, hogy egyszerre akár több orvos is konzultálhasson a beteggel vagy egymással, illetve részt vehetnek a beteg távoli kivizsgálásában.
- Adminisztratív teendők és azok költségeinek csökkentése érdekében a kórházak, az orvosi rendelők és a patikák elektronikus eszközöket használhatnak az egészségügyi ellátáshoz.
- A klinikai döntéstámogató rendszer (CDSS = clinical decision support systems) kialakításával könnyebben és pontosabban diagnosztizálhatnak, illetve kezelhetnek az orvosok.

4. Az e-egészségügyi technológiák lakossági elfogadottsága

A hazai lakosság e-egészségügyi megoldások iránti nyitottságának vizsgálatára, az EFOP-3.6.1-16-2016-00004 „Átfogó fejlesztések a Pécsi Tudományegyetemen az intelligens szakosodás megvalósítása érdekében” című projektjének keretében 1085 fős online megkérdezést végeztünk 2018. április–májusában abból a célból, hogy a magyar lakosság, a generációk különféle kérdésekkel kapcsolatos beállítódását vizsgáljuk. Így a hazai lakosság e-egészségügyi megoldásokkal szembeni hozzáállását is górcső alá vontuk. A megkérdezés reprezentatív a 15–74 éves magyar lakosságra nem, korcsoportok (10 éves intervallumok) és a lakóhely régiója alapján.

A 3. ábra jól illusztrálja, hogy a magyar lakosság szinte fele az átlagos szintnél jóval jobbnak ítéli meg egészségi állapotát. A 10-es skálán, 8-as értéken felüli pontértékekkel illette az adott állítást a megkérdezettek 48,2%-a.

3. ábra: Egészségi állapot szubjektív megítélése (n = 1077)
Figure 3.: Subjective judgement the state of health

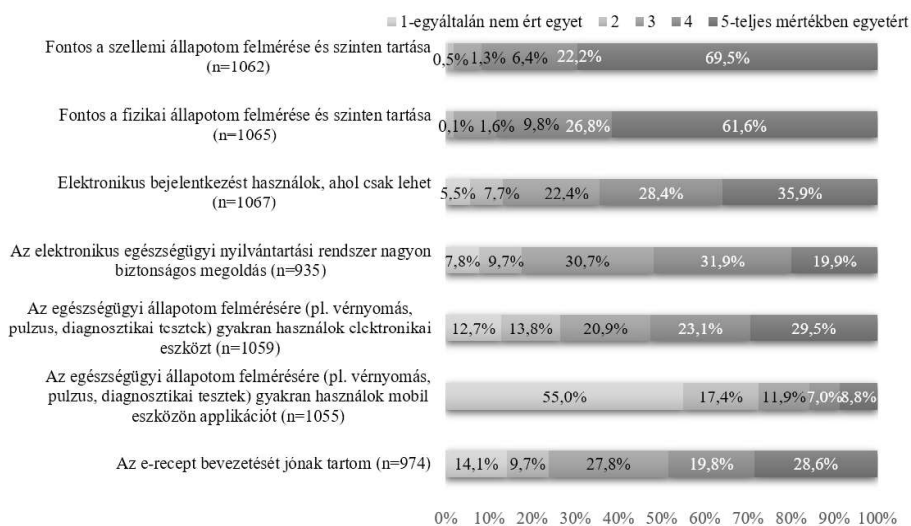

Forrás: saját szerkesztés

A vizsgálat során arra is választ szerettünk volna kapni, hogy mennyire fontos az egyének szellemi és fizikai állapota saját maguk számára, illetve, hogy azt milyen módon mérik és értékelik (4. ábra).

4. ábra: Szellemi és fizikai egészségi állapottal, illetve eszközhasználattal kapcsolatos attitűdállítások

Figure 4.: Attitude statements concerning mental and physical status as well as device usage

Forrás: saját szerkesztés

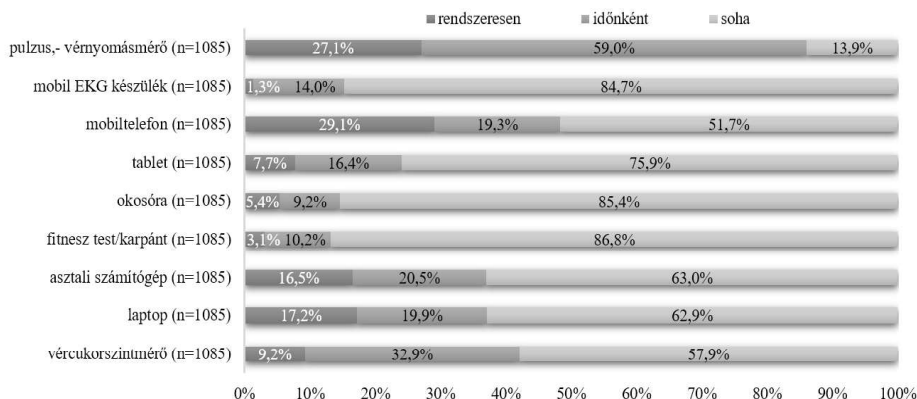
A megkérdezettek nagy többsége egyetértett azzal (4-es és 5-ös értéket jelöltek az ötfokozatú skálán), hogy fontos számukra a szellemi

(91,74%) és fizikai állapotuk (88,41%) szinten tartása. Az egészségügyi állapotuk felmérésére szinte alig használnak mobilapplikációt, és elektronikai eszközt is csak a megkérdezettek fele (52,57%). Az e-receptet a válaszadók szinte fele (48,40%) jó kezdeményezésnek tartja. Az elektronikus bejelentkezéstől nem zárkóztak el a megkérdezettek (64,36% értett egyet azzal, hogy elektronikus bejelentkezést használ), ennek oka az egyszerűség és az időtakarékoság lehet. Az elektronikus egészségügyi nyilvántartási rendszerek bevezetésének és működtetésének kulcsfontosságú eleme, hogy a felhasználók bízzanak a rendszerben. A mintában szereplők fele (51,81%) egyetértett azzal, hogy az elektronikus egészségügyi nyilvántartási rendszerek nagyon biztonságos megoldást jelentenek.

Az 5. ábrából látható, hogy az egészségi állapotot feltérképező eszközök közül az okosórát, valamint a fitnesz test és karpántot használják a legkevesebben (5,4%, illetve 3,1%). Ennek oka az lehet, hogy a technológia még újnak tekinthető az egészségügyi alkalmazás tekintetében és széles körben még nem elterjedt. Az egészségügyi eszközök közül a mobil EKG készülék használata sem gyakori (1,3%). Ezt az értéket nagy valószínűséggel az eszköz használat-specifikus volta miatt adódott.

A mobiltelefont a megkérdezettek 27,1%-a használja rendszeresen egészségi állapotának feltérképezésére. Ez az eszköz széles körben használt, hiszen 2016-ban az okostelefon penetráció hazánkban elérte a 73%-ot.²⁶ A pulzus-, és vérnyomásmérőt a válaszadók 27,1%-a használja gyakran. Asztali számítógépet és laptopot egészségügyi állapotfelmérésre nem kifejezetten használnak.

5. ábra: Egészségi állapotot vizsgáló eszközök használati gyakorisága
Figure 5.: Usage frequency of health condition detector devices

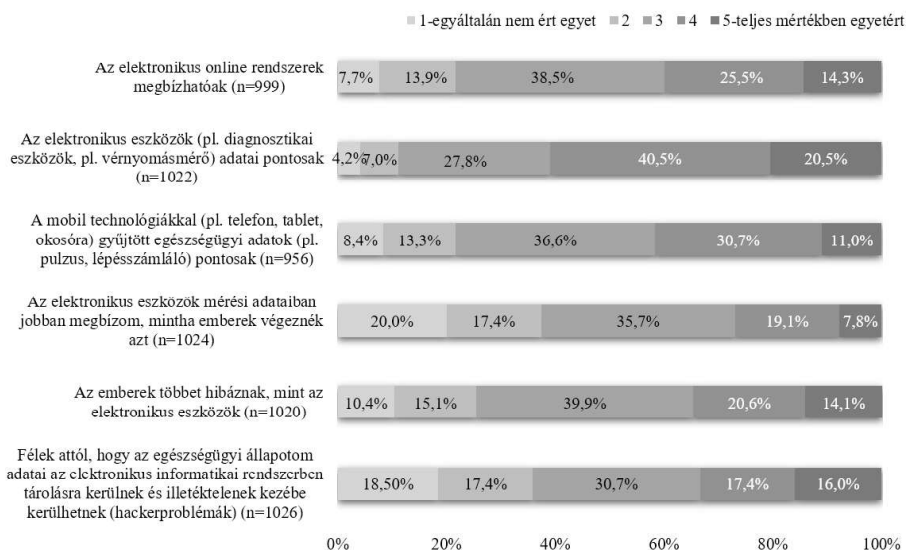

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók nem nagyon bíznak az új eszközökben, ha az egészsé-
gükről van szó, ugyanakkor egyértelműen negatív attitűd sem jellemző
(6. ábra). A fogyasztók az eszközök mérési pontosságát említették leg-
főbb előnyként, hiszen a megkérdezettek 61%-a jelölte e kérdésnél a
4-es vagy 5-ös értéket. Az eredmények alapján nem érzik egyértelműen,
hogy megbízhatóbbak lennének az új egészségügyi vívmányok, mint a
hagyományos egészségügyi diagnosztikai eljárások, azonban a hacker-
problémák miatt sem aggódnak, attól tartva, hogy esetlegesen illetéke-
len kézbe kerülhetnek privát adataik.

6. ábra: Elektronikai rendszerekkel és egészségfelmérő eszközökkel kapcsolatos bizalom

Figure 6.: Trust towards electronic information systems and health condition
detector devices

Forrás: saját szerkesztés

5. Befejezés

Összefoglalva elmondható tehát, hogy az e-egészségügy, vagyis az infokommunikációs eszközök egészségügyi alkalmazása nemcsak a páciensek minél hatékonyabb és pontosabb kezelését szolgálják, de az egészségügyi oktatási célok tekintetében is fontosak, a kutatási célokat is elősegítik és az egészségügyi szolgáltatások hatékony menedzselésére is hatást gyakorolnak.

Az e-egészségügyi megoldások szorosabbá fűzik a páciensek, az egészségügyi szolgáltatók és a társadalombiztosítás közötti kapcsolatot.

A fogyasztóorientált ICT eszközök kiemelt figyelmet kapnak vásárlók szemében, ami jelentősen hozzájárul a fogyasztók szerepének nagymértékű változásához. A mai vásárló tudatos és saját maga választja meg azokat a termékeket és szolgáltatásokat, amelyekre úgy érzi, hogy szüksége van. Az innovatív egészségügyi technológiák választása és használata mögött több ok húzódhat meg, az állapotfelmérés, a diagnosztika, az egészség megőrzése (megelőzés) és az esetlegesen fennálló betegség leküzdése. A páciens felhatalmazva érzi magát, hogy szisztematikusan gyűjtse, elemezze és értékelje a rendelkezésre álló egészségüggyel kapcsolatos információt. Mindezek következtében a hagyományos orvos-páciens, illetve egészségügyi szolgáltató és igénybe vevő kapcsolat jelentős változáson ment keresztül. Így ez a koncepció nemcsak technológiai fejlődést és az internetalapú technológiák rohamos terjedését tükrözi, hanem a hálózatokban való gondolkodást is előrevetíti.

Hazánkban még alacsonynak mondható az e-egészségügy technológiák fogyasztói elfogadottsága. Mivel az egészség különleges érték, így a korábban még kevésbé alkalmazott megoldások iránti fogyasztói ellenállás érthetőnek tekinthető. Amennyiben a páciensek felismerik az innovációban rejlő lehetőségeket, akkor valószínűleg könnyebben megnyílnak majd meg ezen újdonságok irányába.

JEGYZETEK/NOTES

1. A kutatás az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program, EFOP-3.6.1-16-2016-00004 „Átfogó fejlesztések a Pécsi Tudományegyetemen az intelligens szakosodás megvalósítása érdekében” című projektjének támogatásával készült.
2. Engel L. George (1977): The Need for a New Medical Model: A challenge for Biomedicine. Science. 196. szám. 129. old.
3. Bircher Johannes (2005): Towards a dynamic definition of health and disease. Medicine. Health Care and Philosophy. 8. szám. 336. old.
4. Hidvégi Péter, Kopkáné Plachy Judit, Müller Anetta (2015): Az egészséges életmód. EKF Líceum Kiadó. 10. old.
5. Központi Statisztikai Hivatal (2018): A 2014-ben végrehajtott európai lakossági egészségfelmérés eredményei, KSH, Budapest.
6. Szakály Zoltán (2016): Egészségmagatartás, viselkedésváltozás és személyre szabott táplálkozás. az élethosszig tartó egészség koncepciója. In: Fehér András, Kiss Virág Ágnes, Dr. Soós Mihály, Dr. Szakály Zoltán (szerk.): Hitelesség és Értékorientáció a Marketingben, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen. 7. old.
7. WHO (1984): Discussion Document on the Concept and Principles of Health Promotion. Kopenhagen, 1984. július 9–13. In: Szakály Z. (2016) Egészségma-

- gatartás, viselkedésváltozás és személyre szabott táplálkozás. az élethosszig tartó egészség koncepciója. In Fehér András, Kiss Virág Ágnes, Dr. Soós Mihály, Dr. Szakály Zoltán (szerk.): Hitelesség és Értékorientáció a Marketingben, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen. 7. old.
8. Szakály (2018) 7. old.
 9. Tringer László (2002): A mentális betegségek megelőzésének és ellátásának korszerű szemlélete. *Orvostovábbképző Szemle*, 9. szám. 12–13. old.
 10. Töröcsik Mária (2011): Fogyasztói magatartás. Insight, trendek, vásárlók. Akadémiai Kiadó. Budapest. 43. old.
 11. Jakopánecz Eszter, Töröcsik Mária (2015): Az egészség megatrendje. A kardiovaszkuláris betegek mai képe. Trendtanulmány. Pécsi Tudományegyetem. Pécs. 10–11. old.
 12. Szakály Zoltán, Sente Viktória, Kövér György, Polereczki Zsolt, Szigeti Orsolya (2012): The influence of lifestyle on health behavior and preference for functional foods, *Appetite*, 58. szám. 407. old.
 13. Dörnyei Krisztina Rita, Gyulavári Tamás, Hofmeister-Tóth Ágnes, Jenes Barbara, Jentetics Kinga, Neumann-Bódi Edit, Neulinger Ágnes, Simon Judit, Zsótér Boglárka (2014): Marketing az egészségtudatosságért – a marketing pozitív szerepe az egészség-tudatosságtól a termékválasztásig. In: Lehota József, Berács József, Rekettye Gábor (szerk.): Tomcsányi Pál akadémikus 90 éves: Az életminőség anyagi és szellemi igényeinek kielégítése fogyasztási marketing szemlélettel: Felolvasó ülés és tanulmánykötet. Budapest: MTA Agrárközgazdasági Bizottság Agrármarketing Albizottság, 65. old.
 14. Szakály (2016) 7. old.
 15. Harris M. Daniel, Guten Sharon (1979): Health protecting behaviour: an exploratory study. *Journal of Health and Social Behaviour*. 20. szám. 22–26. old.
 16. Simon Judit (2010): Marketing az egészségügyben. Akadémiai kiadó. Budapest. 20. old.
 17. Töröcsik Mária (2008): Paradigmaváltás az egészségügyben – egészségpiaci szemlélet a betegségpiacban való gondolkodás helyett. *Lege Artis Medicinae*. 18(6–7). 446. old.
 18. Szántó Ákos (2008): Egészségpiac és egészségtudatosság – vásárlói döntést befolyásoló tényezők marketing szemléletű vizsgálata. http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5546_section_1219.pdf. Letöltve: 2018. június 3. 29. old.
 19. Zukunftsinstitut (2015) Die Philips Gesundheitsstudie 2015. Wie Vertrauen zum Treiber einer neuen Gesundheitsstruktur wird. Zukunftsinstitut GmbH. Juni 2015. 19–20. old.
 20. Jakopánecz Eszter, Töröcsik Mária (2015) 12–13. old.
 21. Kelly Laura, Ziebland Sue, Jenkinson Crispin (2015): Measuring the effects of online health information: Scale validation for the e-health impact questionnaire. *Patient Education and Counselling*. 98. szám. 1418. old.
 22. Khalifehsoltani Sayed Nasir, Gerami Mohammad Reza (2010): E-Health challenges, opportunities and experiences of developing countries. *International*

- Conference on e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning. IEEE. 264-268. old.
23. Pagliari Claudia, Sloan David, Gregor Peter, Sullivan Frank, Detmer Don, Kahan James P., Oortwijn Wija, MacGillivray Steve (2005): What Is eHealth (4): A Scoping Exercise to Map the Field. *Journal of Medical Internet Research*. 7 évf. 1. szám. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1550637/>. Letöltve: 2018. szeptember 4. 7–8. old.
 24. Sipos Boldizsár (2018): E-egészségügy: a jövő már itt van? <https://www.webbeteg.hu/cikkek/egeszsegugy/21893/e-egeszsegugy-a-jovo-mar-itt-van>. Letöltve: 2018. június 6.
 25. Sipos (2018)
 26. Molnár Judit (2016): Okoseszköz-körkép 2016. <https://nrc.hu/nrc-hirek/okoseszkoz-korkep-2016/>. Letöltve: 2018. március 12.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Bircher Johannes (2005): Towards a dynamic definition of health and disease. *Medicine, Health Care and Philosophy*. 8. szám. 335–341. old.
- Dörnyei Krisztina Rita, Gyulavári Tamás, Hofmeister-Tóth Ágnes, Jenes Barbara, Jentetics Kinga, Neumann-Bódi Edit, Neulinger Ágnes, Simon Judit, Zsótér Boglárka (2014): Marketing az egészségtudatosságért – a marketing pozitív szerepe az egészség-tudatosságtól a termékválasztásig. In: Lehota József, Berács József, Rekettye Gábor (szerk.): Tomcsányi Pál akadémikus 90 éves: Az életminőség anyagi és szellemi igényeinek kielégítése fogyasztási marketing szemlélettel: Felolvasó ülés és tanulmánykötet. Budapest: MTA Agrár-közgazdasági Bizottság Agrármarketing Albizottság, 65–91. old.
- Engel L. George (1977): The Need for a New Medical Model: A challenge for *Biomedicine, Science*. 196. szám. 129–136. old.
- Harris M. Daniel, Guten Sharon (1979): Health protecting behaviour: an exploratory study. *Journal of Health and Social Behaviour*. 20. szám. 17–29. old.
- Hidvégi Péter, Kopkáné Plachy Judit, Müller Anetta (2015): Az egészséges életmód. EKF Líceum Kiadó.
- Jakopánecz Eszter, Töröcsik Mária (2015): Az egészség megatrendje, A kardiiovaszkuláris betegek mai képe, Trendtanulmány, Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Kelly Laura, Ziebland Sue, Jenkinson Crispin (2015): Measuring the effects of online health information: Scale validation for the e-health impact questionnaire. *Patient Education and Counselling*. 98. szám. 1418–1424. old.
- Khalifehsoltani Sayed Nasir, Gerami Mohammad Reza (2010): E-Health challenges, opportunities and experiences of developing countries. *International Conference on e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*. IEEE. 264–268. old.

- Központi Statisztikai Hivatal (2018): A 2014-ben végrehajtott európai lakossági egészségfelmérés eredményei. KSH. Budapest
- Molnár Judit (2016): Okos eszköz-körkép 2016. <https://nrc.hu/nrc-hirek/okos-eszkoz-korkep-2016/>. Letöltve: 2018. március 12.
- Pagliari Claudia, Sloan David, Gregor Peter, Sullivan Frank, Detmer Don, Kahan James P., Oortwijn Wija, MacGillivray Steve (2005): What Is eHealth (4): A Scoping Exercise to Map the Field. *Journal of Medical Internet Research*. 7 évf. 1. szám. 1–9. old.
- Simon Judit (2010): Marketing az egészségügyben. Akadémiai kiadó. Budapest.
- Sipos Boldizsár (2018): E-egészségügy: a jövő már itt van? <https://www.webbeteg.hu/cikkek/egeszsegugy/21893/e-egeszsegugy-a-jovo-mar-itt-van>. Letöltve: 2018. június 6.
- Szakály Zoltán (2016): Egészségmagatartás, viselkedésváltozás és személyre szabott táplálkozás. Az élethosszig tartó egészség koncepciója. In Fehér András, Kiss Virág Ágnes, Dr. Soós Mihály, Dr. Szakály Zoltán (szerk.): Hitelesség és Értékorientáció a Marketingben. Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen. 5–25. old.
- Szakály Zoltán, Sente Viktória, Kövér György, Polereczki Zsolt, Szigeti Orsolya (2012): The influence of lifestyle on health behavior and preference for functional foods, *Appetite*, 58. szám. 406–413. old.
- Szántó Ákos (2008): Egészségpiac és egészségtudatosság – vásárlói döntést befolyásoló tényezők marketing szemléletű vizsgálata. http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5546_section_1219.pdf. Letöltve: 2018. június 3.
- Töröcsik Mária (2011): Fogyasztói magatartás. Insight, trendek, vásárlók. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Töröcsik Mária (2008): Paradigmaváltás az egészségügyben – egészségpiaci szemlélet a betegségpiacban való gondolkodás helyett. *Lege Artis Medicinae*. 18(6–7). 446–448. old.
- Tringer László (2002): A mentális betegségek megelőzésének és ellátásának korszerű szemlélete. *Orvostovábbképző Szemle*. 9. szám. 12–21. old.
- WHO (1984): Discussion Document on the Concept and Principles of Health Promotion. Koppenhága, 1984. július 9–13. In: Szakály Z. (2016) Egészségmagatartás, viselkedésváltozás és személyre szabott táplálkozás. az élethosszig tartó egészség koncepciója. In Fehér András, Kiss Virág Ágnes, Dr. Soós Mihály, Dr. Szakály Zoltán (szerk.): Hitelesség és Értékorientáció a Marketingben, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen. 5–25. old.
- Zukunftsinstitut (2015) Die Philips Gesundheitsstudie 2015. Wie Vertrauen zum Treiber einer neuen Gesundheitsstruktur wird. Zukunftsinstitut GmbH. Juni 2015. https://www.zukunftsinstitut.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/Auftragsstudien/Zukunftsinstitut_Philips_Gesundheitsstudie_2015.pdf. Letöltve: 2018. május 24.